

Pravilnik o bunjevačkom govoru

Politička odluka koja nema uporište u zakonskoj regulativi

U okviru izborne nastave, kako su definirali Zakon i Pravilnik, nije se mogao naći predmet: bunjevački govor s elementima nacionalne kulture

Piše: Dujo Runje

U Službenom listu AP Vojvodine, tiho i nečujno, poput tata, bestidno i besramno, 4. je lipnja 2007. godine objavljen »Pravilnik o nastavnom programu: Bunjevački govor s elementima nacionalne kulture« za prvi, drugi, treći i četvrti razred osnovne škole. Tako je pod okriljem ljetne žege obavljeno ono što se nije moglo niti trebalo objaviti. Točnije, pokrajinski tajnik za obrazovanje i kulturu dr. *Zoltán Jeges* je donio Pravilnik još 23. travnja 2007. godine, a objavljivanje Pravilnika je tehničke naravi. Vijest je bila više nego (ne)očekivana? Tako je, vjerojatno, donesena još jedna u nizu političkih odluka koje nemaju uporište u zakonskoj regulativi. Za mene osobno, ova je odluka očekivana i rezultat je sramnog političkog kompromisa. To što nema uporište u znanosti i u zakonima nije ni važno. Nije čudno, u zemlji čuda, da se donese još jedna nesuvisla odluka. Geneza ove odluke nalazi se u ranijim odlukama istog tajništva. Čekao se pogodan trenutak i tražila forma koja bi zadovoljila slovo zakona.

Naime, ova je odluka rezultat ranije donesenog »Pravilnika o nastavnom programu bunjevačkog jezika s elementima nacionalne kulture«, od strane Pokrajinskog tajništva za obrazovanje i kulturu od 31. siječnja 2005. godine /*Službeni list APV, broj 2/2005.*/ Program: Bunjevački jezik s elementima nacionalne kulture je objavljen u Službenom glasniku Republike Srbije-Prosvjetnom glasniku od 26. veljače 2005. godine u »Pravilnik o nastavnom planu i programu za prvi i drugi razred osnovnog obrazovanja i odgoja«. /*Službeni glasnik RS - Prosvjetni glasnik, broj 1/2005, 3/2006. i 15/2006.*/

DOČEKAN S NEVJERICOM: Ta je odluka od strane hrvatske zajednice i DSHV-a dočekan a s ogorčenjem i zaprepaštenjem, nevjericom i razočarenjem jer se jedan dijalekt kojim govore Hrvati – a među inim i Bunjevci Hrvati, postavlja kao književni jezik. Među jezikoslovcima u svijetu i nema dvojbe što predstavlja književni jezik. Moglo bi se reći da bi sljedeća definicija bila prihvatljiva za sve jezike: »Književni jezik je govorni pisani jezik kojim se služe članovi jedne jezične zajednice u svakodnevnom komuniciranju, u školi, u znanosti, radu - u kulturi uopće, a koji je zasnovan na utvrđenim morfološkim, sintaktičkim i fonološkim pravilima. Ta pravila čine normu književnog jezika. Norma je ukupnost pravila koja su obvezna za sve koji tim jezikom govore i pišu«.

Kako je iz ove definicije razvidno i učeniku osnovne škole da bunjevački jezik nije književni jezik, gospoda iz Pokrajinskog tajništva za obrazovanje i kulturu AP Vojvodine su odustali od »Pravilnika o nastavnom programu bunjevačkog jezika« te je isti stavljen van snage 4. ožujka 2005. godine. Tada su se počela pronalaziti druga rješenja u razgovorima ugodnim, tajnovitim i sjenovitim, iako se u »Pravilniku o izmjenama i dopunama Pravilnika o nastavnom planu i programu za prvi i drugi razred« još uvijek nalazi i »Bunjevački jezik s elementima nacionalne kulture«. Nevjerojatno, ali istinito. Jedno od spasonosnih rješenja bio je bunjevački govor. Bar tako se njima činilo. Sve neka ostane isto, a neka se samo promijeni naziv i svi će biti zadovoljni. Čekao se samo pogodan trenutak za realizaciju. I kako to biva, iz jednog problema ušli su u još veći problem i još jednom tako dokazali istinitost maksime:.. Što je u početku bilo pogrešno, ne može tijekom vremena postati valjano /*Quod initio vitiosum est, non potest tractu temporis convalescere.*/

OVLASTI POKRAJINE: Tako je pokrajinski tajnik donio »Pravilnik o nastavnom programu: Bunjevački govor s elementima nacionalne kulture« na temelju članka 12. stavak 1. točka 4. Zakona o utvrđivanju određenih ovlasti autonomne pokrajine. Poradi preciznosti, citirat ću članak 12. koji glasi:

»Autonomna pokrajina preko svojih tijela, u skladu sa zakonom kojim se uređuje osnovno obrazovanje i odgoja:

1. utvrđuje mrežu osnovnih škola;
2. utvrđuje ispunjenost uvjeta za početak rada i obavljanja djelatnosti osnovnih škola;
3. daje mišljenje u postupku donošenja nastavnih planova i programa;
4. donosi program za jezike nacionalnih manjina,
5. odobrava udžbenike za jezike nacionalnih manjina;
6. sporazumno s ministrom mjerodavnim za poslove prosvjete donosi nastavne planove i programe iz pojedinih predmeta od interesa za nacionalne manjine, uređuje uvjete i načine organiziranja nastave na jezicima nacionalnih manjina;

7. sporazumno s ministrom mjerodavnim za poslove prosvjete odobrava udžbenike i nastavna sredstva za pojedine predmete od interesa za nacionalne manjine; donosi nastavne planove i programe iz pojedinih predmeta od interesa za nacionalne manjine,
 8. daje suglasnost na ostvarivanje nastavnog plana i programa na jezicima nacionalnih manjina za manje od 15 učenika;
 9. daje suglasnost za promjenu stranog jezika;
 10. daje suglasnost na odluku o izboru ravnatelja;
 11. utvrđuje uvjete za brže napredovanje učenika;
 12. donosi školski kalendar i odobrava odstupanja od tog kalendara;
 13. utvrđuje područja za upis djece;
 14. udaljava nastavnika i suradnika iz nastave ako ravnatelj ne postupi sukladno zakonu;
 15. daje suglasnost na osnivanje zajedničke stručne službe za sve škole na teritoriju općine;
 16. vrši nadzor nad zakonitošću rada i akata škole;
 17. vrši inspekcijski nadzor nad školama u općini, odnosno gradu koji nisu organizirali ovaj nadzor;
 18. rješava po žalbi na rješenje općinske, odnosno gradske uprave doneseno u vršenju inspekcijskog nadzora;
 19. vrši nostrifikaciju i ekvivalenciju isprava stečenih u inozemstvu;
 20. daje instrukcije općini, odnosno gradu za obavljanje inspekcijskog nadzora,
- Poslovi iz stavka 1. točka 1).2),8),10).14),15),16) do 20) ovog članka vrše se kao povjereni.

Iz njega je potpuno razvidno da se to odnosi na jezik nacionalne manjine, a ne govor. Je li to riječ o slabovidosti ili nelučenju razlike između govora i jezika? Možda je netko mislio da su jezik i govor sinonimi? Sve u svemu, ovdje je jasno da je došlo do evidentne pogrešne materijalne primjene zakona. Dakle, dok je raniji pravilnik bio primjer nestručnosti i neznanja, ovaj drugi je primjer svega toga i kršenja pravnih propisa. Pokrajinski tajnik nema uporište u zakonu i ovaj pravilnik što prije treba skinuti s dnevnog reda.

IZBORNI PREDMETI: Članak 7. stavak 2. Zakona o osnovama sustava obrazovanja i odgoja glasi: »Za pripadnike nacionalnih manjina obrazovno-odgojni rad ostvaruje se na materinskom jeziku. Školski program sadrži obvezni, izborni i fakultativni dio. Obavezni dio nastavnog plana i programa sadrži osnovne predmete i sadržaje koji su obavezni za sve učenike određene razine i vrste obrazovanja. Fakultativni dio nastavnog plana i programa obuhvaća predmete kojima se zadovoljavaju interesi učenika u skladu s mogućnostima škole, kao i sadržaje i oblike slobodnih aktivnosti. Izborni dio nastavnog plana i programa obuhvaća izborne predmete i sadržaje programa po razinama i vrstama obrazovanja od kojih učenik obvezno bira jedan ili više predmeta prema svojim sklonostima. Jedan od obvezatnih izbornih predmeta je vjerska nastava ili građanski odgoj. Na osnovi Pravilnika o nastavnom planu i programu za prvi i drugi razred, među izbornim se predmetima nalazi i predmet: materinski jezik s elementima nacionalne kulture. Na ovaj način omogućeno je pripadnicima nacionalnih manjina koji pohađaju nastavu na srpskom nastavnom jeziku učenje materinskog jezika, u okviru izborne nastave, po dva sata tjedno, ukoliko za to postoji interesiranje učenika, odnosno njihovih roditelja.

Na temelju »Pravilnika o nastavnom planu i programu za prvi razred« taksativno su nabrojani izborni predmeti, a u okviru njih svaka je škola dužna osigurati osim obveznih izbornih predmeta /građanski odgoj i vjerska nastava/ još tri izborna predmeta, a učenik bira jedan ili više predmeta prema svojim sklonostima. /Pravilnik navodi sljedeće izborne predmete: građanski odgoj/vjerska nastava, narodna tradicija, ruka u tijestu, otkrivanje svijeta, čuvari prirode, lijepo pisanje, od igračke do računala, materinski jezik s elementima nacionalne kulture i šah./

ZAKONI, POVELJA I PRAVILNIK: U okviru izborne nastave, kako su definirali Zakon i Pravilnik, nije se mogao naći predmet: bunjevački govor s elementima nacionalne kulture.

Da je ova tvrdnja točna navest ću najrelevantnije pozitivne propise u Srbiji i neke međunarodne propise u svezi termina jezik i dijalekt, odnosno je li riječ o jeziku ili govoru.

1. Ustav Srbije /Službeni glasnik RS, broj 98/06/

Članak 79. stav 1. Ustava Srbije glasi: »Pripadnici nacionalnih manjina imaju pravo... na školovanje na svom jeziku...« Dakle, ni u najvišem pravnom aktu Srbije ne spominje se nekakav govor, dijalekt ili slično.

2. Zakon o zaštiti prava i sloboda nacionalnih manjina /Službeni list SRJ, broj 11/02/

Članak 13. stavak 1. Zakona o zaštiti prava i sloboda nacionalnih manjina glasi: » pripadnici nacionalnih manjina imaju pravo na odgoj i obrazovanje na svom jeziku i pismu u institucijama predškolskog, osnovnog i srednjeg odgoja i obrazovanja.« Ovaj se zakon specijalno odnosi na manjinsku problematiku, ali ni on ne

poznaje pojam govor.

3. Europska povelja o regionalnim i manjinskim jezicima. /Službeni list SCG-međunarodni ugovori, broj 18/05/

Članak 8. Europske povelje regionalnim ili manjinskim jezicima glasi:

»U pogledu obrazovanja ugovorne strane obvezuju se da na području u kojem se ti jezici rabe, u skladu sa stanjem svakog od tih jezika i bez štete za nastavu službenih jezika:

- i. omogućće predškolsko obrazovanje na odgovarajućem regionalnom ili manjinskom jeziku; ili
- ii. omogućće da se značajni dio predškolskog obrazovanja odvija na relevantnom regionalnom ili manjinskom jeziku ;ili
- iii. primjene jednu od mjera navedenih gore pod i. i ii. barem na one učenike čije to obitelji zahtijevaju i čiji je broj dovoljan; ili
- iv. ako državna tijela nemaju izravnu ovlast u području predškolskog obrazovanja daju prednost ili podrže primjenu mjera navedenih gore pod i. do iii.«

Za nas, u ovom momentu, najsnažniju poruku ima članak 1. stavka 1. i 2., a on glasi:

»U smislu ove Povelje: izraz 'regionalni ili manjinski jezici' znače koji se

- i. tradicionalno rabe na području određenog državnog teritorija od strane državljana te države koji sačinjavaju skupinu brojčano manju od ostatka državnog stanovništva, i
- ii. razlikuje od službenog jezika te države;

Ovo ne uključuje ni **DIJALEKTE** /podvukao D. R./ službenog jezika države ni jezike useljenika«.

Povelja o regionalnim i manjinskim jezicima donesena je u Strasbuorgu 5. studenoga 1992. godine, a ratificirana je od strane Srbije i Crne Gore koncem studenoga 2005. godine. Prilikom predaje ratificiranog instrumenta, Srbija i Crna Gora dali su sljedeću izjavu:

»U skladu s člankom 2. stavak 2. Europske povelje o regionalnim ili manjinskim jezicima, Srbija i Crna Gora prihvaća da se u Republici Srbiji za albanski, bosanski, bugarski, mađarski, romski, rumunjski, slovački, ukrajinski i hrvatski jezik primjenjuje članak 8. stavak 1. ...«

I ovdje je razvidno da nema riječi o bunjevačkom govoru.

UTVRĐIVANJE POGREŠKE: Na koncu bismo mogli zaključiti kako je netko svjesno ili nesvjesno donio nešto što nije u skladu s navedenim zakonom, a nije u suglasju ni s jednim pozitivnim propisom u Srbiji. Teško je povjerovati da se ovdje radi o slučajnosti. Bolje reći, ovo je utvrđivanje ranije pogreške i moglo bi se reći da je to pogreška na kvadrat. Pokrajinski tajnik ima ne mali broj stručnih ljudi da bi svi oni mogli ovo previdjeti. Sasvim opravdano, postavlja se pitanje tko to donosi i u ime čije i kakve politike. Otvara li se ovim Pandorina kutija? U vrijeme oseke jezika u svijetu u Srbiji će biti plima. Hoće li se ovaj presedan primjenjivati i na ostale? Ako hoće i može, ja kandidiram predmet: »dalmatinski govor na području od izvora do ušća rijeke Cetine«. Istodobno sam zainteresiran da izradim gramatiku i pravopis za dalmatinski govor. Ima li ovdje kraja? Ljudi moji, je li ovo moguće? Krši li se ovim Ustav Srbije koji u članku 78. piše:

»Zabranjena je nasilna asimilacija pripadnika nacionalnih manjina. Zaštita pripadnika nacionalnih manjina od svake radnje usmjerene k njihovoj asimilaciji uređuje se zakonom. Zabranjeno je poduzimanje mjera koje bi prouzrokovale umjetno mijenjanje nacionalnog sastava stanovništva s područja gdje pripadnici nacionalnih manjina žive tradicionalno u značajnom broju.«

SPORAZUM: Nije li donošenje ovog pravilnika izravno u suprotnosti sa Sporazumom između Srbije i Crne Gore i Hrvatske o zaštiti prava srpske i crnogorske manjine u Republici Hrvatskoj i hrvatske manjine u Srbiji i Crnoj Gori?

U članku 2. stavak 1. točka 2. piše kako se stranke obvezuju da će pripadnicima nacionalnih manjina osigurati: »pravo zaštite od svake djelatnosti koja ugrožava ili bi mogla ugroziti njihov opstanak«. Očigledno da ovaj nerazuman čin zaslužuje da se pod hitno zatraži sazivanje Mješovitog odbora zaduženog za provedbu Sporazuma i oglasi glede ovog poteza Pokrajinskog tajništva za obrazovanje i kulturu Vojvodine.

Ovo su primjedbe glede forme, a one druge su također mnogobrojne. Kako netko nekoga može prevesti u nešto što on nikada nije ni bio. Samo letimičan pregled literature uvjerava nas da se ovdje radi o »otimačini« mnogih pisaca koji izriječom pripadaju korpusu hrvatskoga naroda. Nije jedino poznato je li to uz blagoslov Pokrajinskog tajništva za obrazovanje i kulturu Vojvodine? Nema dvojbe da dva tajnika za obrazovanje i kulturu, dva imenjaka, dva doktora znanosti ne mogu ostati u dobroj uspomeni ljudima u hrvatskoj zajednici u Vojvodini. Uvjereni smo da će biti poduzete odgovarajuće mjere zbog negativnih posljedica i poradi ispravke jednog velikog nonsensa.

Za nadati se je da će se Nacionalni prosvjetni savjet Republike Srbije odnositi spram ovog pitanja stručno i profesionalno, te da Ministarstvo prosvjete Republike Srbije neće dati suglasnost na realizaciju Pravilnika.

